

WPISUJE UCZEŃ

UZUPEŁNIA ZESPÓŁ NADZORUJĄCY

KOD UCZNIKA

--	--	--

DATA URODZENIA UCZNIKA

--	--	--	--	--	--	--	--

dzień miesiąc rok

--

dysleksja

EGZAMIN PRÓBNY W TRZECIEJ KLASIE GIMNAZJUM Z ZAKRESU PRZEDMIOTÓW HUMANISTYCZNYCH *Jak Cię widza, tak Cię piszą*

LUTY 2004

Instrukcja dla ucznia

1. Sprawdź, czy zestaw egzaminacyjny zawiera 14 stron.
Ewentualny brak stron lub inne usterki zgłoś nauczycielowi.
2. Na tej stronie i na karcie odpowiedzi wpisz swój kod i datę urodzenia.
3. Czytaj uważnie wszystkie teksty i zadania.
4. Rozwiązania zapisuj długopisem lub piórem z czarnym lub granatowym tuszem/atramentem. Nie używaj korektora.
5. W zadaniach od 1. do 20. są podane cztery odpowiedzi: A, B, C, D.
Odpowiada im następujący układ kratek na karcie odpowiedzi:

A	B	C	D
---	---	---	---

Wybierz tylko jedną odpowiedź i zamaluj kratkę z odpowiadającą jej literą - np. gdy wybrałeś odpowiedź "A":

■	B	C	D
---	---	---	---

6. Staraj się nie popełniać błędów przy zaznaczaniu odpowiedzi, ale jeżeli się pomylisz,
błędne zaznaczenie otocz kółkiem i zaznacz inną odpowiedź.

⊙	B	C	■
---	---	---	---

7. Rozwiązania zadań od 21. do 27. zapisz czytelnie i starannie w wyznaczonych miejscach. Pomyłki przekreślaj.
8. Redagując odpowiedzi do zadań, możesz wykorzystać miejsca opatrzone napisem *Brudnopis*. Zapisy w brudnopisie nie będą sprawdzane i oceniane.

Powodzenia!

Tekst I

W XVII wieku nastąpiła wyraźna zmiana międzynarodowego położenia Polski. Do połowy tego stulecia Rzeczpospolita posiadała mocarstwową pozycję w środkowo-wschodniej Europie. Obszar państwa polskiego zwiększył się wtedy do 990 tysięcy km².

Wyjątkowa, jak na ówczesne stosunki europejskie, pozycja szlachty oraz jej liczebność (około 8-10 % ludności kraju) stanowiła o polskiej specyfice. Szlachtę wyróżniały przede wszystkim jej przywileje i wolności, udział w sprawowaniu władzy, jej swobody osobiste i gospodarcze. Na tym tle zrodził się sarmatyzm, służący uzasadnieniu dominującej pozycji szlachty i jej władzy nad chłopami oraz przewagi nad mieszczanami. Tworzyło się więc ze szlachty pewnego rodzaju bractwo, co znajdowało wyraz również w normach obyczajowych, na przykład szlachcica szlachcica zwał „bratem”.

Już w początkach XVII wieku nastąpiło załamanie koniunktury¹ gospodarczej w Europie. Dotyczyło to także Rzeczypospolitej. System folwarczno-pańszczyźniany utrwalił się w polskim rolnictwie i z czasem stał się czynnikiem hamującym rozwój ekonomiczny. Trudności gospodarcze nie pozostały bez wpływu na strukturę społeczną. Słabła pozycja średniej szlachty, ubożało mieszczaństwo. Wzrosło gospodarcze i polityczne znaczenie magnaterii.

Wiek XVII był też okresem, w którym zdecydowanie osłabła pozycja monarchy, a demokracja szlachecka przekształciła się w oligarchię magnacką. Rzeczpospolita zaczęła wyraźnie różnić się od innych państw europejskich, które stawały się w tym czasie monarchiami absolutystycznymi.

Wiek XVII był także stuleciem nieustających wojen dla Rzeczypospolitej, głównie z trzema sąsiadami: Rosją, Szwecją i Turcją, a także burzliwej wojny domowej z Kozakami. Konflikty te osłabiły Rzeczpospolitą przede wszystkim politycznie i gospodarczo. Na skutek strat terytorialnych i działań wojennych ludność kraju zmniejszyła się o $\frac{1}{3}$. Wojny przyspieszyły i spotęgowały zacofanie gospodarcze kraju.

Opracowano na podstawie:

1. *Polska XVII wieku. Praca zbiorowa pod redakcją J. Tazbira, Wiedza Powszechna, Warszawa 1974.*
2. *Tusiewicz R., Historia Polski. Repetytorium, Wydawnictwo KRAM, Warszawa 2000.*

¹koniunktura – warunki sprzyjające ożywieniu gospodarczemu

Zadanie 1. (0-1)

O wyjątkowej pozycji polskiej szlachty świadczyły

- A. jej liczne przywileje.
- B. wielkość posiadanych przez nią majątków.
- C. stworzenie przez szlachtę rodzaju bractwa.
- D. umiejętność pisania i czytania.

Zadanie 2. (0-1)

Przejawem silnej więzi między szlachtą było używanie zwrotu

- A. mocium panie.
- B. panie bracie.
- C. drogi panie.
- D. wasza miłość.

Zadanie 3. (0-1)

Oslabienie pozycji średniej szlachty w XVII wieku wynikało z

- A. przemian politycznych w Europie.
- B. uzyskiwania przywilejów przez mieszczan.
- C. wzmocnienia pozycji monarchy.
- D. kryzysu gospodarczego.

Zadanie 4. (0-1)

Pojęcie *wojna domowa* oznacza

- A. wojnę między wyznawcami tej samej religii.
- B. wojnę między mieszkańcami tego samego kraju.
- C. wojnę z wieloma sąsiadami danego kraju.
- D. wojnę z jednym sąsiadem danego kraju.

Zadanie 5. (0-1)

Wiek XVII w Polsce to okres

- A. stabilizacji społecznej, rozwoju ekonomicznego i licznych wojen.
- B. powstania monarchii absolutnej i wojny domowej.
- C. przemian społecznych, załamania w gospodarce i licznych wojen.
- D. przekształceń społecznych i gospodarczych oraz pokojowych relacji z sąsiadami.

Zadanie 6. (0-1)

W Rzeczypospolitej w XVII wieku panował

- A. Jan Kazimierz.
- B. Kazimierz Wielki.
- C. Władysław Warneńczyk.
- D. August III Sas.

Zadanie 7. (0-1)

Wiek XVII trwał

- A. od roku 1599 do roku 1700.
- B. od roku 1700 do roku 1799.
- C. od roku 1600 do roku 1699.
- D. od roku 1601 do roku 1700.

Tekst II

Szlachta nie żałowała pieniędzy na stroje, szyte najczęściej z kosztownych, zagranicznych tkanin. Tak ukształtował się pyszny, mieniący się wspaniałymi barwami strój staropolski. Składały się nań spodnie, szyte przez zamożniejszych z sukna karmazynowego¹ lub pąsowego. Spodnie wpuszczano w buty sporządzone z kolorowej, najczęściej żółtej lub czerwonej skóry safianowej². I tutaj wygląd był sygnałem wyrażającym status³ społeczny. Pisze Kitowicz: „Pospólstwo i szlachta drobna różniła się od uboższych jeszcze od siebie botami, u których były przyszw⁴ nowe czarne, a cholewy żółte lub czerwone, podszarzane [...] jakoby miał wprzód nowe żółte lub czerwone boty, a te znosiwszy, kazał [...] podszyć czarnymi przyszwami.” Na spodnie i lnianą koszulę wpuszczoną w nie wkładano żupan – długą suknię z obszernymi górą, a zwężającymi się dołem rękawami, z kołnierzem lekko podwyższonym w tyle. Żupany zapinane były z przodu na gęste haftki i guziki. Uboższa szlachta latem nosiła żupany lniane, białe, zimą wełniane, szare i brunatne. Zamożni szyli żupany z barwnego brokatu⁵, aksamitu i jedwabiu, zapinali je na kosztowne połćociste guzy⁶. Żupan opasywano kilkakrotnie szerokim, wzorzystym, jedwabnym pasem. Oprócz pasów produkowanych w kraju używano kosztownych pasów importowanych z Turcji i Persji, czasem nawet z Chin i Indii. Uboższych stać było jednak tylko na pasy proste, z przędzy lnianej lub jedwabnej, „przerabianej”, choć z rzadka, nicią złotą lub srebrną. Pończochy i skarpety przyjmowały się w wieku XVII z wolna wśród zamożniejszej szlachty; uboższa wykładała, jak niegdyś, buty wiechciami słomy i owijała stopy onucami.

Jako ubiór wierzchni służył szlachcicowi w XVII wieku kontusz z charakterystycznymi rozcięciami, zwisającymi rękawami, które zarzucano na plecy. Kontusze szyte z barwnych, kosztownych tkanin wykańczano bogatą pasmanterią⁷, zapinano na wielką liczbę ozdobnych guzów i pętlic⁸. Zimą wkładano szubę⁹ podbitą futrem (wilków, lisów, rysiów, niedźwiedzi; u bogaczy – bobrami i sobolami) lub inne sute okrycie. Magnaci i bogata szlachta obszywali swe stroje klejnotami, tak że błyszczały i mieniły się wszystkimi kolorami tęczy. Futrem, piórami i biżuterią przybierano również czapki, które szlachta nosiła na mocno podgolonych, wedle mody z końca XVI wieku, głowach. Szczególnie wspaniale prezentowała się broń szlachecka: nieodzowna zakrzywiona (na wzór tatarski) szabla, jej bardziej odświętna, mniej do pojedynków przydatna odmiana: karabela. Paski do szabli, tzw. rapcie, robiono z jedwabnych, przeplatanych złotem i srebrem sznurów.

Sposób ubierania się był ważnym elementem w osiągnięciu pożądanego statusu socjalnego.

M. Bogucka, *Staropolskie obyczaje w XVI – XVII wieku*, PIW, Warszawa 1994, s. 110-111

¹karmazynowy – od: karmazyn – kolor intensywnie czerwony, szkarłatny

²safianowy – od safian – cienka, miękka, barwiona na żywe kolory skóra kozia, używana dawniej na wierzchy obuwia

³status – pozycja społeczna, położenie jednostki w grupie społecznej lub grupy w większej zbiorowości

⁴przyszwa – część cholewki obuwia okrywająca stopę, przyszyta do podeszwy,

⁵brokat – gruba, ciężka tkanina jedwabna, przetykana złotą lub srebrną nitką

⁶guzy – dawniej: duży ozdobny guzik

⁷pasmanteria – różnego rodzaju wyroby włókiennicze służące do obszycia i ozdabiania odzieży

⁸pętlica – zapięcie lub naszyte w kształcie pętli stanowiące ozdobę dawnych strojów szlacheckich

⁹szuba – dawniej: długie wierzchnie okrycie, zwykle podbite futrem

Zadanie 8. (0-1)

Autorka dla określenia stroju polskiego używa słowa *pyszny*, bo było to ubranie

- A. schludne.
- B. dziwaczne.
- C. wspaniałe.
- D. wygodne.

Zadanie 9. (0-1)

Które powiedzenie najlepiej oddaje sens wypowiedzi Jędrzeja Kitowicza o butach?

- A. Obuć kogo w swoje buty.
- B. Szewc bez butów chodzi.
- C. Poznać pana po cholewach.
- D. Słoma z butów wystaje.

Zadanie 10. (0-1)

Szlachcic siedemnastowieczny miał

- A. długie, proste włosy.
- B. wysoko podgoloną głowę.
- C. perukę z lokami.
- D. całkowicie ogoloną głowę.

Zadanie 11. (0-1)

Potoczne określenie pasa używanego przez polską szlachtę w XVII i XVIII wieku pochodzi od nazwy miasta

- A. Słuck.
- B. Gdańsk.
- C. Żyrardów.
- D. Łowicz.

Zadanie 12. (0-1)

Pończochy i skarpety w XVII wieku

- A. nosiła cała szlachta.
- B. nosiła tylko bogata szlachta.
- C. nosiła tylko uboga szlachta.
- D. nie były znane.

Zadanie 13. (0-1)

Różnice społeczne w środowisku szlacheckim symbolizowano za pomocą stroju przez

- A. sposób noszenia czapki.
- B. rodzaj tkaniny, barwę i dodatki.
- C. ilość zakładanych warstw.
- D. rodzaj noszonej broni.

Tekst III

Zdjęciem czapki należną cześć wyrządzano, stąd powstały przysłowia „czapką a papką” lub „czapką, chlebem i solą, ludzie ludzi niewolą”. Jeśli kto niebaczny tej czci starszemu i poważniejszemu nie okazał, odzywano się: „Cóż to, przyćwiekował kto waści czapkę?” lub: „Przyrosłaż (przymarzaż) to czapka do głowy?” Ugrzeczniony Polak, mając pocałować rękę damy, kładł na swej dłoni czapkę, na której dopiero położona rączka odbierała jego pocałowanie; mając co ofiarować, podawał również na czapce. Czapka i w tańcu nieodstępna

była: to w rękę ją trzymano, to pod pachą, to zawieszano na szabli. Jeszcze jeden piękny obyczaj: dawniej u nas sędzia, potwierdzając kupno jakiego majątku, brał czapkę od tego, który sprzedawał, a kładł ją na głowę kupującego, przenosząc tym sposobem symbolicznie zwierzchnictwo nad dobrami. Polacy nie siadali nigdy do jedzenia, mając czapki na głowie. Nawet w mróz, gdy siedli do posiłku, żegnając się, zdejmowali czapkę z głowy, a przywdziewali dopiero po spożyciu śniadania, obiadu czy wieczerzy. Obyczaj ten płynący z czci dla chleba jako daru Bożego, wspólny niegdyś wszystkim warstwom rolniczego narodu, zachowuje dotąd bardzo ściśle lud wiejski w wielu okolicach kraju. Co innego znaczyło „czapkę na stole położyć”. Czynili to tylko goście hardzi lub wielmożni.

Z. Gloger, *Encyklopedia staropolska*, WP, Warszawa 1985, t.1, s. 261 - 262

Zadanie 14. (0-1)

Zdjęcie czapki związane było w dawnej Polsce z rytuałem

- A. tylko powitania.
- B. tylko zabawy.
- C. tylko posiłku.
- D. wszystkich wymienionych sytuacji.

Zadanie 15. (0-1)

Położenie czapki na stole oznaczało

- A. krótką wizytę.
- B. wielki głód.
- C. dumę i wyniosłość.
- D. transakcję zakupu.

Zadanie 16. (0-1)

W zdaniu *Zdjęciem czapki należną cześć wyrządzano* [...] wyraz *wyrządzano* oznacza

- A. wyrażenie czegoś w odpowiedni sposób.
- B. dopuszczenie się czegoś w stosunku do kogoś.
- C. wyprawienie, urządzenie czegoś.
- D. zrobienie komuś czegoś złego.

Zadanie 17. (0-1)

Wyraz *płynący* to

- A. przymiotnik.
- B. imiesłów przysłówkowy.
- C. imiesłów przymiotnikowy.
- D. forma osobowa czasownika.

Tekst IV

Czapka 1. c. bobrowa, futrzana, karakułowa, nocna; **c.** rogata; **c.** z daszkiem, z uszami. **2. c. a.** czapa barania <noszona w Sandomierskiem duża czapka męska, rozcięta z boku, z wyłogami baraniami>.[...] **4. Lisia c.** <wieniec świetlny otaczający księżyc>. **5. c.** niewidka <w baśniach: czapka czyniąca człowieka niewidzialnym>.[...] **7. przen. c.** grzyba. [...] **9.** Brać czapkę <mieć się ku wyjściu>. **10.** Jakby w czapce bobrowej chodził <ma się za mądrego (od jezuitów, którzy nosili czapki bobrowe)>. **11.** Kłaniać się czapką. **12.** Naciągać czapkę na uszy, nasuwać na oczy; wsadzić, zsunąć na bakier. **13.** Stać przed kim z czapką w ręce <na znak uszanowania>. **14.** Włożyć czapkę [nie: ubrać]. **15.** Zdjąć czapkę. **16.** Czapkę zdjąć przed kim; czapkę a. czapki uchylić przed kim <ukłonić się>.[...] przysł. **20.** Czapka za kapelusz stanie < równiśmy obaj>. [...] **23.** Ma wróble pod czapką <nikomu się nie kłania>.

Zadanie 18. (0-1)

Z jakiego słownika pochodzi cytowane hasło?

- A. Ze Słownika frazeologicznego języka polskiego.
- B. Ze Słownika poprawnej polszczyzny.
- C. Ze Słownika wyrazów bliskoznacznych.
- D. Ze Słownika języka polskiego.

Zadanie 19. (0-1)

Słowo *czapka* zostało użyte wyłącznie w znaczeniu przenośnym w następujących wyrażeniach:

- A. czapka barania, czapka z uszami.
- B. czapka z daszkiem, czapka nocna.
- C. czapka futrzana, czapka niewidka.
- D. lisia czapka, czapka grzyba.

Zadanie 20. (0-1)

Na podstawie tekstu IV wskaż zdanie, które nie jest poprawne (zawiera błąd).

- A. Mądry się, jakby w czapce bobrowej chodził.
- B. Na powitanie uchylił przed sąsiadem czapki.
- C. Nie jest dobrze wychowany – ma wróble pod czapką.
- D. Gdy jest zimno, zawsze ubieraj czapkę.

Zadanie 22. (0-2)

Nazwij, odwołując się do tekstu o ubiorach szlachty (tekst II), wskazane elementy stroju szlacheckiego.

Polski szlachcic. Akwatinta F. L. Debucourta wg rys. J. P. Norblina w: *Warszawa w wieku Oświecenia*, pod red. A. Zahorskiego, Ossolineum, Wrocław 1986

Zadanie 26. (0-6)

Zredaguj w imieniu samorządu szkolnego zaproszenie skierowane do przedstawicieli lokalnych władz na uroczystość nadania Gimnazjum nr 1 w Kamieńczyku imienia Ignacego Krasickiego.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 27. (0-16)

W szkole rozważa się wprowadzenie obowiązku noszenia mundurków. Swoje zdanie w tej sprawie przedstaw w pisany do gazetki szkolnej artykule pod tytułem *Jak cię widzą, tak cię piszą* . Argumentując swoje stanowisko, odwołaj się do literatury. Pamiętaj, że Twoja praca zostanie sprawdzona, jeśli będzie zgodna z tematem i zajmie co najmniej połowę wyznaczonego miejsca.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

A series of 25 horizontal dotted lines spanning the width of the page, intended for writing or drawing.

A series of 25 horizontal dotted lines spanning the width of the page, intended for writing.